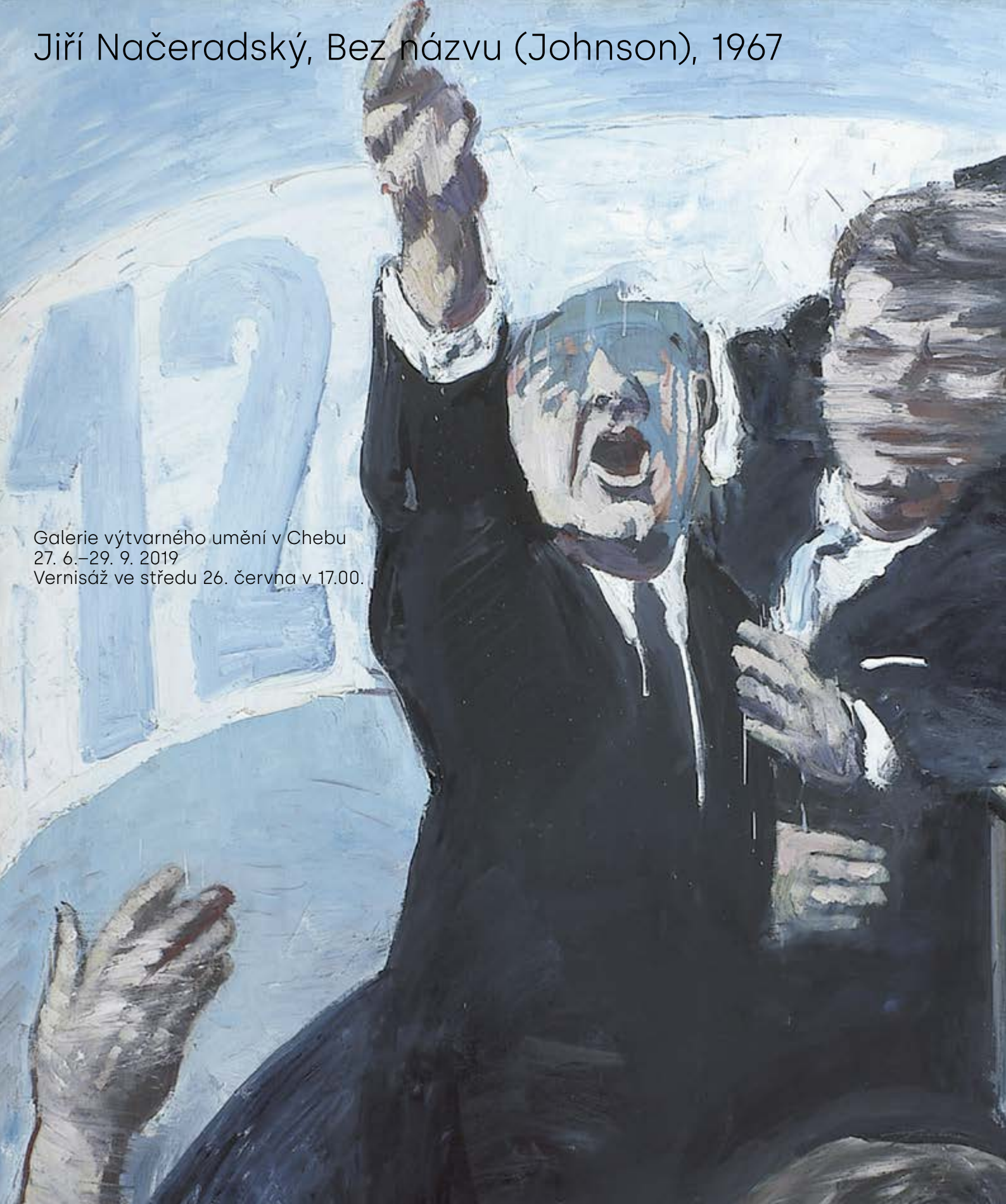


# Jiří Načeradský, Bez názvu (Johnson), 1967



Galerie výtvarného umění v Chebu  
27. 6.–29. 9. 2019  
Vernisáž ve středu 26. června v 17.00.

V šedesátých letech prošla maliřská tvorba Jiřího Načeradského (1939–2014) několika stylovými proměnami. Její vrchol představuje volný cyklus obrazů převážně z roku 1967. Z předchozího primitivismu dubuffetovského ražení v něm nezbylo vůbec nic a jeho hlavním principem se stala malba podle fotografie. Vhodné snímky nacházel v novinách a časopisech, případně si je kupoval v ČTK.<sup>1</sup> Nešlo však o nějaký mechanický fotorealismus. Obrazy maloval expresivním a suverénním maliřským rukopisem, výchozí motivy dále upravoval.<sup>2</sup> Někdy postavy zobrazoval v původních situacích, ovšem zcela nahé, stupňoval jejich emoce, rozostřením zdůrazňoval dynamiku pohybu a gest. Těmito prostředky dosahoval dojmu koncentrované dějové akce. A najdeme zde i další fotografické efekty, jako například rozklad obrazu do horizontálních linií, jak se projevuje na snímcích zapnutých televizorů (*Jazzový motiv*). Mezi náměty převažují výjevy z běžeckých atletických závodů.<sup>3</sup> „*Jiná slušná fotografie v novinách nebyla. Nová figurace se ve světě inspirovala politickou fotografií, ale u nás to bylo samé, soudruzi přilétají do Moskvy, soudruzi z Moskvy odlétají*“. Jenom sportovní fotografie byla plastická, kontrastní a dynamická.<sup>4</sup> Přesto zde přinejmenším jednu scénu z politické sféry najdeme, příznačně však nepochází z českého, ale z amerického prostředí, kde politické dění dynamiku rozhodně nepostrádalo. Jde o obraz ze sbírek Alšovy jihočeské galerie, který Načeradský ponechal „bez názvu“. Skica, která se dnes nachází ve sbírkách GAVU Cheb, byla autorem při přípravě jeho monografie podle ústřední postavy zpětně nazvána *Johnson*.<sup>5</sup>

redukoval i další osoby a details, jako jsou lampa vpravo od Kennedyho, postavy vlevo nebo fragment tváře zcela vpravo.<sup>6</sup> Jistý problém asi měl i s rukou vlevo dole, která sice kompozičně reaguje na Johnsonovo gesto, zároveň však působí až příliš fragmentárně. Zprvu ji chtěl nejspíš vynechat, protože v kresbě ji nahrazuje zcela novou postavou, nakonec se však rozhodl přidržet se předlohy. Až díky fotografii si uvědomíme, že za Kennedyem ještě stojí nějaký muž, jehož nezřetelnou siluetu Načeradský na obraze zachoval. Johnsona zobrazil bez klobouku, který je na kresbě ještě naznačen krepkou, takže jeho hlava působí poněkud useknutě. A Kennedyho tvář a paži expresivně „rozostřil“, aby do obrazu vnesl ještě větší akčnost a silnější emoce. Také posunul výraz paní Johnsonové, zobrazené z profilu zcela dole. Ta na fotografii nejspíš hovoří s někým mimo záběr a snaží se překřičet hluk motoru. Načeradský ji ovšem zobrazil jako ženu v záchvatu bláznivého smíchu, což dodává celému obrazu groteskní vyznění. Jak to kdysi přesně vyjádřil Jan Kříž, „...vitalitou, bezprostředností a dravostí v podání výjevu chtěl jít ještě blíže než fotografie k původní pudové a impulzivní hmotě života“.<sup>9</sup> Dokonce lze říci, že malíř zde vytvořil nejen obraz fyzické akce propojující několik aktérů, ale i zvukový dojem hlasité vřavy (také autor fotografie to zpětně popsal slovy „noisy mess“, tj. hlučný zmatek), přestože samozřejmě netušíme, že v těsné blízkosti zobrazených lidí právě řvou letecké motory.

Je také zajímavé, že z fotografie samotné vůbec nevyplývá, že se odehrává na letišti. Vidíme zde pouze jakési schůdky, které určily základní kompoziční uspořádání několika postav

United States Air Force, byly také transportovány Kennedyho ostatky z Dallasu, kdy na jeho palubě složil Johnson prezidentský slib v přítomnosti Jacqueline Kennedyové...

Je tedy pravděpodobné, že se Načeradský o letišti dozvěděl z nějakého doprovodného textu u fotografie a následně do obrazu zcela záměrně vložil ahistorický odkaz ke Kennedyho letadlu, které bylo známé z mnoha jiných fotografií. Právě jeho trup mu umožnil do obrazu integrálně zapojit číslo, jeho tehdejší oblíbený motiv, zobrazené tak, aby připomínalo označení na plášti letadla, kdežto na kresbě se jen neurčitě vznáší v pozadí stejným způsobem jako na Načeradského ostatních obrazech. Tyto odkazy, zejména pak Kennedyho tvář, která se stala i tématem klíčových děl Roberta Rauschenberga a Andy Warhola, z obrazu dělají „nejpopartovější“ dílo v celém cyklu, který má sám o sobě díky práci s fotografiemi, písmeny a číslicemi velmi popartový ráz. Načeradský se k tomuto směru hlásil, považoval ho za americkou verzi evropské nové figurace, do níž byl už tehdy americkou verzí a Evropské nově figurace, do níž byla Hamiltona jmenoval vedle Francise Bacona jako důležité autory, kteří ho tehdy inspirovali.<sup>10</sup>

Zobrazení americké politické reality, předtím v české kultuře dvacet let omezené na karikatury v *Dikobrazu*, muselo být v té době něčím nevidaným. Klíčem k interpretaci tohoto obrazu by mohla být již citovaná věta o tom, že jeho obrazy z roku 1967 jsou záměrně plné dynamiky v reakci na česká média, která vyvolávala dojem zatuchlé nehybnosti. Ovšem ve spodních proudech společnosti se už odehrával stejně

Podnětem této malé výstavy se stala skutečnost, že vedle přípravné kresby se podařilo dohledat i fotografickou předlohu.<sup>4</sup> Celá triáda fotografie – kresba – definitiva nám může naznačit, jakým způsobem tehdy Načeradský pracoval. Jde o snímek velmi slavný a je pravděpodobné, že byl publikován i v nějakém českém časopise. Jeho autorem nebyla žádná hvězda americké fotožurnalistiky, nýbrž reportér pracující pro lokální noviny *Amarillo Globe-News* Richard Pipes.<sup>7</sup> Zobrazuje událost z prezidentské kampaně Johna F. Kennedyho, která se odehrála 2. listopadu 1960 na letišti v Amarillu ve státě Texas. Jeho volební štáb se domluvil se správou letiště, že nakrátko zastaví provoz, aby mohl Kennedy promluvit ke shromážděným příznivcům. Mezi ně ale nepatřili piloti jiných letadel, kteří začali úmyslně zahřívát motory, aby jeho vystoupení překazili. Fotografie zachycuje právě scénu, kdy Kennedy už na projev rezignoval, kdežto Lyndon B. Johnson, kandidát na viceprezidenta a po atentátu na Kennedyho i prezident, rozčileně gestikuluje vzhůru ke kokpitu nějakého nedaleko stojícího letadla. Kennedy stojící nad ním se ho nakloněn přes svou manželku Jacqueline pokouší uklidnit gestem ruky. Paní Kennedyová téměř není vidět, neboť ji na fotografii zakrývá Johnson, a na obraze ji proto Načeradský vynechal úplně. Narušovala by jasnost a přehlednost kompozice, zvláště když na rozdíl od ostatních protagonistů není zachycena v žádném výrazném pohybu. Ovšem zcela nelogicky tu ponechal její ruku, která se nachází zhruba uprostřed výjevu! Možná měl pocit, že jde o ruku Kennedyho, kterou si při naklonění přidržuje oblek, každopádně to svědčí o tom, že neměl k dispozici příliš kvalitní předlohu. Podobně

stojících v různé výšce nad sebou. Možná se jedná o mobilní letištní schodiště, ale zcela jasně to není. Nebe v pozadí Načeradský nahradil světle modrou plochou s bílým pruhem a číslicí 12, k níž nejspíš patří i tmavá plocha dole nalevo od Johnsona. Volně připomíná hladký a oblý „čumák“ letadla. Důležité však je, že takovou barevnou kombinaci neslo v době Kennedyho prezidentství pouze jedno letadlo, jeho prezidentský speciál SAM 26000 Boeing 707. A co víc, jeho ikonický design byl přímo Kennedyem iniciovaný a stal se jedním ze symbolů jeho éry. V roce 1962 tímto úkolem pověřil asi nejslavnějšího amerického designéra 20. století Raymonda Loewyho a jeho návrh se v lehce pozměněné podobě (zmizela právě ona černá špice) udržel dodnes. V tomto legendárním letadle, dnes uchovávaném v National Museum of the



bouřlivý pohyb jako v jeho obrazech a jen za několik málo měsíců tato věta už přestala platit. Právě tlak na svobodu médií a veřejného prostoru obecně, stejně jako až neuvěřitelná akcelerace politického dění se staly hlavními symptomy pražského jara 1968. Načeradského obraz jej bezprostředně ohlašuje.

Marcel Fišer

<sup>1</sup> „Kupoval jsem si snímky v ČTK a ty, co byly publikované, byly vždycky ty nejlepší.“ LOMOVÁ, Johanka: Bouřlivá všeohout. Rozhovor s Jiřím Načeradským. *Art+antiques* 9/2013, s. 26 an.  
<sup>2</sup> „Když se (fotografie) přenesou do malby, dojde k určitému výběru, zcizení nebo ozvláštění, k posunu významu.“ KUSAČ, Alexej: Hovoří: Jiří Načeradský, malíř a grafik, 27 let. *Hovory/16*, in: *Výtvarná práce* 15, 24. 8. 1967, č. 17, s. 6.  
<sup>3</sup> Viz obraz *Tři malé Pařížanky* ve stále expozici GAVU Cheb.  
<sup>4</sup> BARTOŠ, Jan: Ručičky chytřejší než hlava. Rozhovor s Jiřím Načeradským. *Vital Plus*, 20. 7. 2012, [www.vitalplus.org/article.php?article=600](http://www.vitalplus.org/article.php?article=600), zhlédnuto 30. 5. 2019.  
<sup>5</sup> Za sdělení děkuji Petru Machovi. MACH, Petr (ed.): *Načeradský. Kresby a grafiky*, Praha 2013, s. 104.  
<sup>6</sup> Několik dalších se v dobových časopisech podařilo dohledat Petru Machovi.  
<sup>7</sup> Dnes se nachází v archivu Muzea moderního umění v New Yorku.  
<sup>8</sup> Objevuje se na originálu fotografie, jejíž uložení se nám nepodařilo dohledat. Na internetu se vyskytuje pouze v malém rozlišení, proto zde reprodukuje nejčastěji publikovanou verzi s pravou stranou mírně ořiznutou, kde i další hlava muže v kravaté hledícího na nás je přepřunána okrajem. Na originále je však celá a na obraze téměř celá.  
<sup>9</sup> KRÍŽ, Jan: Fotografie v současné české malbě a grafice, in: *Revue Fotografie* 21, 1977, č. 4, s. 27. Cit. podle MACH, Petr, op. cit., s. 98.  
<sup>10</sup> Viz pozn. 1.



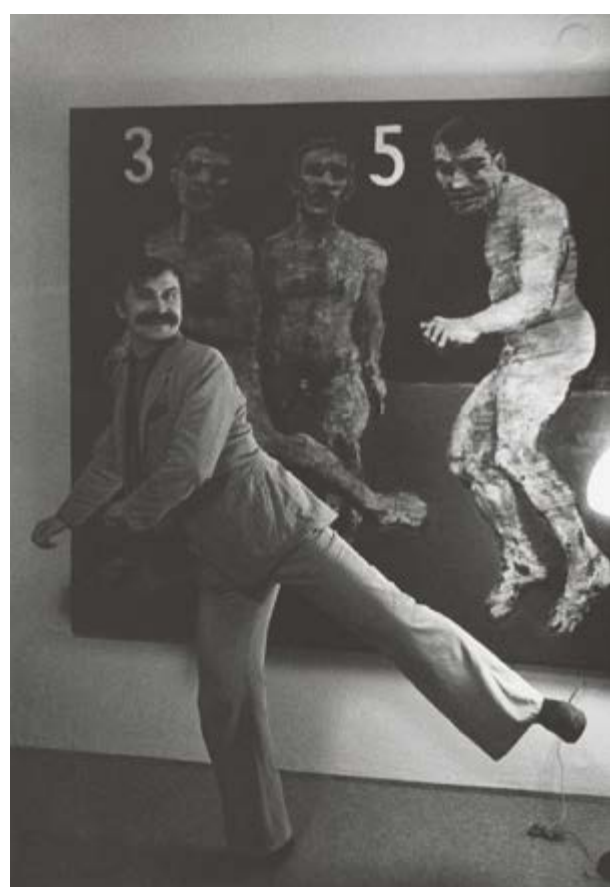
Bez názvu, 1967, olej na plátně,  
162 x 130 cm, Alšova jihočeská  
galerie, foto@AJG



Johnson (skica k obrazu Bez názvu), 1967, pastelka na papíru, 41,8 x 29,7 cm,  
Galerie výtvarného umění v Chebu



Richard Pipes, fotografie z prezidentské kampaně Johna F. Kennedyho, letiště v Amarillu, 2. listopadu 1960



## Jiří Načeradský, Bez názvu (Johnson), 1967

Opus magnum  
Kurátor Marcel Fišer  
27. 6.–29. 9. 2019  
Otevírací doba: út – ne, 10.00 – 17.00

Galerie výtvarného umění v Chebu  
příspěvková organizace Karlovarského kraje  
náměstí Krále Jiřího z Poděbrad 16, 350 02 Cheb  
T: +420 354 422 450, F: +420 354 422 163  
info@gavu.cz, www.gavu.cz



Výstavní program GAVU Cheb je podpořen z grantového programu MK ČR. V roce 2019 vydala Galerie výtvarného umění v Chebu. Text Marcel Fišer, grafika Kolář & Kutálek, tisk Dragon Press, s. r. o., náklad 600 ks.